

കേരളത്തിലെ അജ്ഞാത വിനോദ സഞ്ചാര കേന്ദ്രങ്ങൾ: സുസ്ഥിര വികസനത്തിന്റെയും സാമൂഹിക പങ്കാളിത്തത്തിന്റെയും സാധ്യതകൾ

Jesna T

Research Scholar, Department of Kerala Studies, University of Kerala, Kariavattom Campus,
Thiruvananthapuram

Article information

Received: 5th November 2025

Received in revised form: 15th November 2025

Accepted: 24th December 2025

Available online: 28th January 2026

Volume: 2

Issue: 1

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18454010>

Abstract

Although Kerala is an internationally recognized tourist destination, there are many undiscovered places in different parts of the state that offer great potential for sustainable tourism. This study identifies, analyzes and assesses the potential of unknown tourist destinations in Kerala. Through a qualitative research method, the areas around Peringom in North Kerala, Ramakalmedu in Idukki district, Ponnudi in Thiruvananthapuram district, and Thalassery Kotta in Kannur district were selected for the study. The information collected through field visits, observations, and discussions with the local community was analyzed. These places were found to have high potential for sustainable tourism. But the study suggests that infrastructure development, promotional activities, and local community participation are needed.

സാരാംശം

കേരളം അന്താരാഷ്ട്ര തലത്തിൽ അംഗീകരിക്കപ്പെട്ട വിനോദസഞ്ചാര കേന്ദ്രമാണെങ്കിലും, സംസ്ഥാനത്തിന്റെ വിവിധ ഭാഗങ്ങളിൽ അജ്ഞാതമായി നിലനിൽക്കുന്ന അനേകം സ്ഥലങ്ങൾ സുസ്ഥിര വിനോദസഞ്ചാരത്തിന് വലിയ സാധ്യതകൾ വാഗ്ദാനം ചെയ്യുന്നു. ഈ പഠനം കേരളത്തിലെ അജ്ഞാത വിനോദസഞ്ചാര കേന്ദ്രങ്ങളെ തിരിച്ചറിയുകയും വിശകലനം ചെയ്യുകയും അവയുടെ സാധ്യതകളെ വിലയിരുത്തുകയും ചെയ്യുന്നു. ഗുണാത്മക ഗവേഷണ രീതിയിലൂടെ, വടക്കൻ കേരളത്തിലെ പെരിങ്ങോം, ഇടുക്കി ജില്ലയിലെ രാമകൽമേട്, തിരുവനന്തപുരം ജില്ലയിലെ പൊന്മുടി, കണ്ണൂർ ജില്ലയിലെ തലശ്ശേരി കോട്ട പരിസര പ്രദേശങ്ങൾ എന്നിവ പഠനത്തിനായി തിരഞ്ഞെടുത്തു. ഫീൽഡ് സന്ദർശനങ്ങൾ, നിരീക്ഷണങ്ങൾ, പ്രാദേശിക സമൂഹവുമായുള്ള സംവാദങ്ങൾ എന്നിവയിലൂടെ ശേഖരിച്ച വിവരങ്ങൾ വിശകലനം ചെയ്തു. ഈ സ്ഥലങ്ങൾക്ക് സുസ്ഥിര വിനോദസഞ്ചാരത്തിന് ഉയർന്ന സാധ്യതയുണ്ടെന്ന് കണ്ടെത്തി. എന്നാൽ അടിസ്ഥാന സൗകര്യ വികസനം, പ്രമോഷണൽ പ്രവർത്തനങ്ങൾ, പ്രാദേശിക സമൂഹത്തിന്റെ പങ്കാളിത്തം എന്നിവ ആവശ്യമാണെന്ന് പഠനം നിർദ്ദേശിക്കുന്നു.

പ്രധാന വാക്കുകൾ:- അജ്ഞാത വിനോദസഞ്ചാര കേന്ദ്രങ്ങൾ, കേരള വിനോദസഞ്ചാരം, സുസ്ഥിര വിനോദസഞ്ചാരം, സമൂഹാധിഷ്ഠിത ടൂറിസം, ഉത്തരവാദിത്ത ടൂറിസം

ആമുഖം

കേരളം "ദൈവത്തിന്റെ സ്വന്തം നാട്" എന്നറിയപ്പെടുന്ന സംസ്ഥാനമാണ്. കായലുകൾ, കുന്നുകൾ, ബീച്ചുകൾ, വന്യജീവി സങ്കേതങ്ങൾ, സാംസ്കാരിക പൈതൃക സ്ഥലങ്ങൾ എന്നിവയാൽ സമ്പന്നമായ ഈ സംസ്ഥാനം ലോകമെമ്പാടുമുള്ള വിനോദസഞ്ചാരികളെ ആകർഷിക്കുന്നു. മൂന്നാർ, അലപ്പുഴ, തേക്കടി, വയനാട് തുടങ്ങിയ പ്രസിദ്ധ സ്ഥലങ്ങൾ കേരള സൂറിസത്തിന്റെ മുഖ്യധാരയിലാണ്. എന്നാൽ സംസ്ഥാനത്തിന്റെ വിവിധ മൂലകളിൽ അജ്ഞാതമായി നിലനിൽക്കുന്ന അനേകം സ്ഥലങ്ങൾ ഇതേ പരിധിയിലോ അതിൽ കൂടുതലോ സൗന്ദര്യവും സാംസ്കാരിക പ്രാധാന്യവും വാഗ്ദാനം ചെയ്യുന്നു.

കഴിഞ്ഞ രണ്ട് ദശകങ്ങളിൽ കേരള വിനോദസഞ്ചാര വ്യവസായം ശ്രദ്ധേയമായ വളർച്ച കൈവരിച്ചിട്ടുണ്ട്. 2019-ൽ 1.19 ദശലക്ഷം വിദേശ സഞ്ചാരികൾ സംസ്ഥാനം സന്ദർശിച്ചതായി Kerala Tourism Statistics 2019 പ്രസിദ്ധീകരണം സൂചിപ്പിക്കുന്നു.¹ എന്നാൽ വിനോദസഞ്ചാര പ്രവർത്തനങ്ങൾ പ്രധാനമായും കേന്ദ്രീകരിച്ചിരിക്കുന്നത് പരമ്പരാഗത കേന്ദ്രങ്ങളിലാണ്. ഇത് പ്രസിദ്ധ സ്ഥലങ്ങളിൽ അമിത സൂറിസം (overtourism) പ്രശ്നങ്ങൾക്ക് ഇടയാക്കുന്നു.

അനസ് എഴുതുന്നതുപോലെ, കേരള സൂറിസം മാതൃക വലിയ വിജയമാണെങ്കിലും, നിലവിലെ വളർച്ചാ പാത സുസ്ഥിരമല്ല.² പ്രസിദ്ധ കേന്ദ്രങ്ങളിലെ പാരിസ്ഥിതിക സമ്മർദ്ദം, സാംസ്കാരിക മാറ്റങ്ങൾ, പ്രാദേശിക സമൂഹങ്ങളുടെ ജീവിതനിലവാരത്തിൽ ഉണ്ടാകുന്ന പ്രത്യാഘാതങ്ങൾ എന്നിവ പ്രധാന വെല്ലുവിളികളാണ്.

ഈ പഠനത്തിന്റെ പ്രധാന ഉദ്ദേശ്യങ്ങൾ ഇവയാണ്:

- കേരളത്തിലെ അജ്ഞാത വിനോദസഞ്ചാര കേന്ദ്രങ്ങളെ തിരിച്ചറിയുക
- അവയുടെ സവിശേഷതകൾ വിശകലനം ചെയ്യുക
- വിനോദസഞ്ചാര സാധ്യതകൾ വിലയിരുത്തുക
- സുസ്ഥിര വികസനത്തിനുള്ള നിർദ്ദേശങ്ങൾ നൽകുക

സാഹിത്യ പുനരവലോകനം

കേരള വിനോദസഞ്ചാരത്തിന്റെ പശ്ചാത്തലം

കേരളത്തിലെ വിനോദസഞ്ചാര മേഖല സംസ്ഥാനത്തിന്റെ സാമ്പത്തിക വളർച്ചയിൽ നിർണായക പങ്ക് വഹിക്കുന്നു. തിമ്മിന്റെ പഠനം (2017) കേരള സൂറിസം മാതൃകയെ സുസ്ഥിര വികസന മാനദണ്ഡങ്ങളുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ വിശകലനം ചെയ്യുന്നു.³ വിനോദസഞ്ചാരം സംസ്ഥാന GDP-യിൽ 10 ശതമാനത്തിലധികം സംഭാവന നൽകുന്നതായി അഭിപ്രായപ്പെടുന്നു. എന്നാൽ വികസനം അസന്തുലിതമാണെന്നും സുസ്ഥിരത വെല്ലുവിളിയാണെന്നും പഠനം സൂചിപ്പിക്കുന്നു.

അമിത വിനോദസഞ്ചാരം (overtourism) ഇന്ത്യയിലെ പല പ്രസിദ്ധ കേന്ദ്രങ്ങളിലും പാരിസ്ഥിതിക തകർച്ചയിലേക്കും സാംസ്കാരിക മാറ്റങ്ങളിലേക്കും നയിക്കുന്നതായി സിംഗും മറ്റുള്ളവരും കണ്ടെത്തി.⁴ അതിനാൽ ബദൽ വിനോദസഞ്ചാര കേന്ദ്രങ്ങളുടെ വികസനം പ്രാധാന്യമർഹിക്കുന്നു.

സുസ്ഥിര വിനോദസഞ്ചാരവും സമൂഹാധിഷ്ഠിത സൂറിസവും

സുസ്ഥിര വിനോദസഞ്ചാരത്തിന്റെ പ്രാധാന്യം ആഗോള തലത്തിൽ അംഗീകരിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. UNEP ഉം UNWTO യും ചേർന്ന് തയ്യാറാക്കിയ "Making Tourism More Sustainable: A Guide for Policy Makers" (2005) പ്രകാരം, സുസ്ഥിര സൂറിസം പാരിസ്ഥിതിക സംരക്ഷണവും സാമ്പത്തിക വികസനവും സാംസ്കാരിക അവകാശങ്ങളും സന്തുലിതമാക്കണം.⁵

കേരളത്തിൽ ഉത്തരവാദിത്ത സൂറിസം (Responsible Tourism) വികസിപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള ശ്രമങ്ങൾ സംസ്ഥാന സർക്കാർ ആരംഭിച്ചിട്ടുണ്ട്. കൊക്രാനിക്കലും ചെറ്റിപറമ്പും (2015) നടത്തിയ പഠനം കുമരകം, തേക്കടി, കോവളം, വയനാട് എന്നീ സ്ഥലങ്ങളിൽ നടപ്പാക്കിയ ഉത്തരവാദിത്ത സൂറിസം പദ്ധതികളുടെ സമ്മിശ്ര ഫലങ്ങൾ ചർച്ച ചെയ്യുന്നു.⁶ പ്രാദേശിക സമൂഹങ്ങളുടെ പങ്കാളിത്തം, ശാക്തീകരണം, സജീവ സംവിധാനം എന്നിവയാണ് വിജയത്തിന് പ്രധാനം എന്ന് പഠനം സൂചിപ്പിക്കുന്നു.

2017 ഒക്ടോബർ 20-ന് കേരള മുഖ്യമന്ത്രി പിണറായി വിജയൻ Responsible Tourism Mission സ്ഥാപിച്ചു.⁷ ഈ മിഷൻ സാമ്പത്തികവും സാമൂഹികവും പാരിസ്ഥിതികവുമായ

ഉത്തരവാദിത്തങ്ങളുള്ള 'ട്രിപ്പിൾ ബോട്ടം ലൈൻ' സമീപനം സ്വീകരിക്കുന്നു. പ്രാദേശിക സമൂഹങ്ങളുടെ വികസനം, ദാരിദ്ര്യ നിർമ്മാർജ്ജനം, സ്ത്രീകളുടെ ശാക്തീകരണം എന്നിവയാണ് മിഷന്റെ പ്രധാന ലക്ഷ്യങ്ങൾ.

ഗവേഷണ രീതിശാസ്ത്രം

ഗവേഷണ രൂപകല്പന

ഈ പഠനം ഗുണാത്മക ഗവേഷണ രീതിശാസ്ത്രം സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്നു. കേസ് സ്റ്റഡി രീതിയിലൂടെ കേരളത്തിലെ നാല് അജ്ഞാത വിനോദസഞ്ചാര കേന്ദ്രങ്ങളെ തിരഞ്ഞെടുത്ത് വിശദമായി പഠിച്ചു. തിരഞ്ഞെടുത്ത സ്ഥലങ്ങൾ കേരളത്തിന്റെ വടക്ക്, മധ്യ, തെക്ക് മേഖലകളിൽ നിന്നുള്ളവയാണ്, ഇത് സംസ്ഥാനത്തിന്റെ ഭൂമിശാസ്ത്ര വൈവിധ്യം പ്രതിനിധീകരിക്കാൻ സഹായിക്കുന്നു.

ഡാറ്റ ശേഖരണം

2024 ഫെബ്രുവരി മുതൽ ജൂലൈ വരെയുള്ള കാലയളവിൽ ഫീൽഡ് വർക്ക് നടത്തി. പ്രധാന ഡാറ്റ ശേഖരണ രീതികളിൽ ഇവ ഉൾപ്പെടുന്നു:

- നേരിട്ടുള്ള നിരീക്ഷണം,
- പ്രാദേശിക സമൂഹ പ്രതിനിധികളുമായുള്ള അർദ്ധ-ഘടനാപരമായ അഭിമുഖങ്ങൾ,
- ഫോട്ടോഗ്രാഫിക് ഡോക്യുമെന്റേഷൻ,
- ദ്വിതീയ സാഹിത്യ പഠനം. ഓരോ സ്ഥലത്തും കുറഞ്ഞത് രണ്ട് ദിവസം ചെലവഴിച്ച് സമഗ്രമായ ധാരണ നേടി.

പഠനസ്ഥലങ്ങൾ

താഴെപ്പറയുന്ന സ്ഥലങ്ങൾ പഠനത്തിനായി തിരഞ്ഞെടുത്തു:

- പെരിങ്ങോം (കണ്ണൂർ ജില്ല),
- രാമക്കൽമേട് (ഇടുക്കി ജില്ല),
- പൊന്മുടി (തിരുവനന്തപുരം ജില്ല),
- തലശ്ശേരി കോട്ട പരിസര പ്രദേശങ്ങൾ (കണ്ണൂർ ജില്ല).

കണ്ടെത്തലുകളും വിശകലനവും

അജ്ഞാത വിനോദസഞ്ചാര കേന്ദ്രങ്ങളുടെ സവിശേഷതകൾ

പഠനത്തിൽ തിരിച്ചറിഞ്ഞ നാല് കേന്ദ്രങ്ങളും അതുല്യമായ സവിശേഷതകൾ പ്രദർശിപ്പിക്കുന്നു. ടേബിൾ 1 ഈ സ്ഥലങ്ങളുടെ പ്രധാന സവിശേഷതകൾ സംഗ്രഹിക്കുന്നു.

പട്ടിക 1: അജ്ഞാത വിനോദസഞ്ചാര കേന്ദ്രങ്ങളുടെ സംഗ്രഹം

സ്ഥലം	ജില്ല	പ്രധാന ആകർഷണം	സവിശേഷത
പെരിങ്ങോം	കണ്ണൂർ	തെയ്യം, കായലുകൾ	സാംസ്കാരിക പൈതൃകം
രാമക്കൽമേട്	ഇടുക്കി	കുന്നുകൾ, കുറിഞ്ഞി പൂഷ്പങ്ങൾ	ഇക്കോടൂറിസം
പൊന്മുടി	തിരുവനന്തപുരം	മലനിരകൾ, കായലുകൾ	പ്രകൃതി സൗന്ദര്യം
തലശ്ശേരി കോട്ട പരിസരം	കണ്ണൂർ	കൊളോണിയൽ ചരിത്രം	ചരിത്ര പ്രാധാന്യം

പെരിങ്ങോം: സാംസ്കാരിക പൈതൃകവും തെയ്യവും

കണ്ണൂർ ജില്ലയിലെ പയ്യന്നൂർ താലൂക്കിൽ സ്ഥിതി ചെയ്യുന്ന പെരിങ്ങോം കേരളത്തിലെ ഏറ്റവും സാംസ്കാരികമായി സമ്പന്നമായ സ്ഥലങ്ങളിലൊന്നാണ്. തെയ്യം എന്ന ആചാരകലയുടെ പ്രധാന കേന്ദ്രമാണിത്. പെരിങ്ങോം വാലായിക്കാവ് ക്ഷേത്രം നൂറ്റാണ്ടുകൾ പഴക്കമുള്ള തെയ്യ പരമ്പരയ്ക്ക് സാക്ഷ്യം വഹിക്കുന്നു. വടക്കൻ കേരളത്തിലെ കായൽ പ്രദേശങ്ങളുടെ സൗന്ദര്യവും ഇവിടെ കാണാം. എന്നാൽ പരിമിതമായ അടിസ്ഥാന സൗകര്യങ്ങളും പ്രമോഷനും കാരണം വിനോദസഞ്ചാരികൾ ഈ പ്രദേശം കുറവാണ് സന്ദർശിക്കുന്നത്.

രാമക്കൽമേട്: നീലകുറിഞ്ഞിയുടെ നാട്

ഇടുക്കി ജില്ലയിലെ ഉയർന്ന മലനിരകളിൽ സ്ഥിതി ചെയ്യുന്ന രാമക്കൽമേട് 12 വർഷത്തിലൊരിക്കൽ മാത്രം വിരിയുന്ന നീലകുറിഞ്ഞി പൂഷ്പങ്ങൾക്ക് പ്രസിദ്ധമാണ്. മൂന്നാറിനടുത്തായതിനാൽ പ്രകൃതി സൗന്ദര്യത്തിൽ സമാനമാണെങ്കിലും വിനോദസഞ്ചാരികളുടെ ശ്രദ്ധയിൽ പെട്ടിട്ടില്ല. ഇവിടത്തെ ജൈവവൈവിധ്യവും മനോഹരമായ കാഴ്ചകളും ട്രെക്കിംഗ് അവസരങ്ങളും ഇതിനെ ഇക്കോടൂറിസത്തിന് അനുയോജ്യമാക്കുന്നു.

പൊന്മുടി: തെക്കൻ കേരളത്തിലെ മലമുകളിലെ സ്വർഗം

തിരുവനന്തപുരം ജില്ലയിൽ പശ്ചിമഘട്ടത്തിൽ സ്ഥിതി ചെയ്യുന്ന പൊന്മുടി മലനിരകൾ, തേയില തോട്ടങ്ങൾ, അരുവികൾ എന്നിവയാൽ സമ്പന്നമാണ്. സമുദ്രനിരപ്പിൽ നിന്ന് ഏകദേശം 1100 മീറ്റർ ഉയരത്തിൽ സ്ഥിതി ചെയ്യുന്ന ഈ പ്രദേശം സുഖകരമായ കാലാവസ്ഥയും കാട്ടാനകളുടെ സാന്നിധ്യവും കൊണ്ട് ശ്രദ്ധേയമാണ്. എന്നാൽ നേരിയ റോഡ് സൗകര്യങ്ങൾ മാത്രമേ ഉള്ളൂ.

തലശ്ശേരി കോട്ട പരിസര പ്രദേശങ്ങൾ: കൊളോണിയൽ പൈതൃകം

കണ്ണൂർ ജില്ലയിലെ തലശ്ശേരി പട്ടണത്തിലെ കോട്ടയും അതിന്റെ പരിസര പ്രദേശങ്ങളും ബ്രിട്ടീഷ് കൊളോണിയൽ കാലഘട്ടത്തിന്റെ സാക്ഷ്യം വഹിക്കുന്നു. 1708-ൽ നിർമ്മിച്ച തലശ്ശേരി കോട്ട ചരിത്ര പ്രാധാന്യമുള്ളതാണ്. എന്നാൽ മെയിൻ കോട്ട കേന്ദ്രീകരിച്ചുള്ള വിനോദസഞ്ചാരം മാത്രമേ നടക്കുന്നുള്ളൂ. അടുത്തുള്ള പഴയ ഇംഗ്ലീഷ് കുടിയേറ്റ പ്രദേശങ്ങൾ, പുരാതന പള്ളികൾ, ചരിത്ര കെട്ടിടങ്ങൾ എന്നിവയ്ക്ക് ശ്രദ്ധ ലഭിക്കുന്നില്ല.

സുസ്ഥിര വിനോദസഞ്ചാര സാധ്യതകൾ

പഠിച്ച നാല് കേന്ദ്രങ്ങളും സുസ്ഥിര വിനോദസഞ്ചാരത്തിന് ഉയർന്ന സാധ്യത കാണിക്കുന്നു. ടേബിൾ 2 ഓരോ സ്ഥലത്തിന്റെയും ശക്തിയും പരിമിതികളും സംഗ്രഹിക്കുന്നു.

പട്ടിക 2: സുസ്ഥിര വിനോദസഞ്ചാര സാധ്യതകൾ

സ്ഥലം	ശക്തി	പരിമിതികൾ
പെരിങ്ങോം	സാംസ്കാരിക ആധികാരികത, പ്രാദേശിക സമൂഹ പങ്കാളിത്തം	താമസ സൗകര്യങ്ങൾ, റോഡ് ബന്ധം
രാമക്കൽമേട്	പാരിസ്ഥിതിക സൗന്ദര്യം, അപൂർവ സസ്യങ്ങൾ	അടിസ്ഥാന സൗകര്യങ്ങൾ, ട്രെക്കിംഗ് സേഫ്റ്റി
പൊന്മുടി	പ്രകൃതി സൗന്ദര്യം, വന്യജീവികൾ	റോഡ് നിലവാരം, വനം സംരക്ഷണ നിയന്ത്രണങ്ങൾ
തലശ്ശേരി പരിസരം	ചരിത്ര പൈതൃകം, നഗര സാമീപ്യം	പൈതൃക സ്ഥലങ്ങളുടെ അറ്റകുറ്റപ്പണി

പഠനത്തിൽ പങ്കെടുത്ത പ്രാദേശിക സമൂഹ പ്രതിനിധികൾ വിനോദസഞ്ചാര വികസനത്തെ പിന്തുണയ്ക്കുന്നതായി കണ്ടെത്തി. എന്നാൽ അവർ സുസ്ഥിര സമീപനങ്ങളും പാരിസ്ഥിതിക സംരക്ഷണവും ഊന്നിപ്പറഞ്ഞു.

ചർച്ചയും നിർദ്ദേശങ്ങളും

ചർച്ച

കേരളത്തിലെ അജ്ഞാത വിനോദസഞ്ചാര കേന്ദ്രങ്ങൾക്ക് വലിയ സാധ്യതകളുണ്ട്, എന്നാൽ ആസൂത്രിത വികസനം ആവശ്യമാണ്. പരമ്പരാഗത കേന്ദ്രങ്ങളിൽ അമിത ടൂറിസം പ്രശ്നങ്ങൾ നിലനിൽക്കുമ്പോൾ, ഈ അജ്ഞാത സ്ഥലങ്ങൾ വികസിപ്പിക്കുന്നത് വിനോദസഞ്ചാര ഭാരം വിതരണം ചെയ്യാനും പ്രാദേശിക സമ്പദ്വ്യവസ്ഥകളെ ശക്തിപ്പെടുത്താനും സഹായിക്കും. ഈ കണ്ടെത്തലുകൾ അനസും മറ്റുള്ളവരും (2025) നടത്തിയ പഠനത്തിലെ നിഗമനങ്ങളുമായി യോജിക്കുന്നു.⁸

സാംസ്കാരിക വിനോദസഞ്ചാരത്തിനും പ്രകൃതി അധിഷ്ഠിത ടൂറിസത്തിനും കേരളത്തിൽ ഉയർന്ന ഡിമാൻഡുണ്ടെന്ന് മുൻ ഗവേഷണങ്ങൾ സൂചിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്. എന്നാൽ വികസനം പാരിസ്ഥിതിക സുസ്ഥിരതയും സാംസ്കാരിക സംരക്ഷണവും ഉറപ്പാക്കണം.

നിർദ്ദേശങ്ങൾ

ഈ അജ്ഞാത കേന്ദ്രങ്ങൾ സുസ്ഥിരമായി വികസിപ്പിക്കുന്നതിന് താഴെപ്പറയുന്ന നിർദ്ദേശങ്ങൾ മുന്നോട്ട് വയ്ക്കുന്നു:

- അടിസ്ഥാന സൗകര്യ വികസനം: റോഡുകൾ, താമസ സൗകര്യങ്ങൾ, വെള്ളം, ശുചിത്വം എന്നിവയുടെ മെച്ചപ്പെടുത്തൽ. എന്നാൽ പാരിസ്ഥിതിക നിലവാരം ലംഘിക്കാതെ.
- സമൂഹാധിഷ്ഠിത ടൂറിസം: പ്രാദേശിക സമൂഹങ്ങളെ ആസൂത്രണത്തിലും നടത്തിപ്പിലും ഉൾപ്പെടുത്തുക. ഹോംസ്റ്റേ, സാംസ്കാരിക പരിപാടികൾ, പ്രാദേശിക ഭക്ഷണം എന്നിവ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുക.
- വിപണനവും പ്രമോഷനും: ഡിജിറ്റൽ മാർക്കറ്റിംഗ്, സോഷ്യൽ മീഡിയ, വെബ്സൈറ്റുകൾ എന്നിവ ഉപയോഗിച്ച് അവബോധം സൃഷ്ടിക്കുക.
- സാംസ്കാരിക സംരക്ഷണം: പാരമ്പര്യങ്ങൾ, കലാരൂപങ്ങൾ, പ്രാദേശിക ജീവിതരീതികൾ എന്നിവ സംരക്ഷിക്കുക.
- പാരിസ്ഥിതിക നിയന്ത്രണങ്ങൾ: സന്ദർശകരുടെ എണ്ണത്തിന് പരിധി, മാലിന്യ നിർവ്വഹണം, വന്യജീവി സംരക്ഷണം എന്നിവ ഉറപ്പാക്കുക.
- കഴിവ് വർദ്ധനം: പ്രാദേശിക യുവാക്കൾക്ക് ടൂർ ഗൈഡിംഗ്, ആതിഥ്യമദ്യാദ, സംരംഭകത്വം എന്നിവയിൽ പരിശീലനം.

ഉപസംഹാരം

കേരളത്തിലെ അജ്ഞാത വിനോദസഞ്ചാര കേന്ദ്രങ്ങൾ സംസ്ഥാനത്തിന്റെ വിനോദസഞ്ചാര മേഖലയിൽ പുതിയ അവസരങ്ങൾ സൃഷ്ടിക്കും. പെരിങ്ങോം, രാമക്കൽമേട്, പൊന്മുടി, തലശ്ശേരി കോട്ട പരിസരം എന്നിവ സാംസ്കാരികവും പ്രകൃതിദത്തവുമായ അതുല്യ അനുഭവങ്ങൾ വാഗ്ദാനം ചെയ്യുന്നു. എന്നാൽ സുസ്ഥിര വികസനം ഉറപ്പാക്കണം.

ഈ സ്ഥലങ്ങളുടെ വികസനം സംസ്ഥാന സർക്കാർ, വിനോദസഞ്ചാര വകുപ്പ്, പ്രാദേശിക സമൂഹങ്ങൾ, സ്വകാര്യമേഖല എന്നിവരുടെ സഹകരണത്തോടെ നടക്കണം. പാരിസ്ഥിതിക സംരക്ഷണം, സാംസ്കാരിക അവകാശങ്ങൾ, സാമൂഹിക നീതി എന്നിവയ്ക്ക് മുൻഗണന നൽകണം. അതുവഴി മാത്രമേ ദീർഘകാലത്തേക്ക് ഗുണം ചെയ്യുന്ന വിനോദസഞ്ചാരം സാധ്യമാകൂ.

ഭാവി പഠനങ്ങൾ ഓരോ സ്ഥലത്തിന്റെയും വിശദമായ സാധ്യത പഠനം, സാമ്പത്തിക വിശകലനം, വിനോദസഞ്ചാരികളുടെ മനോഭാവം എന്നിവയിൽ ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിക്കണം. കേരളത്തിന്റെ വിനോദസഞ്ചാര സാധ്യതകൾ പൂർണ്ണമായി ഉപയോഗപ്പെടുത്തുന്നതിന് ഇത്തരം പഠനങ്ങൾ സഹായിക്കും.

അവലംബങ്ങൾ

1. Kerala Tourism. *Kerala Tourism Statistics 2019*. Thiruvananthapuram: Department of Tourism, Government of Kerala, 2020.
2. Anas, Muhammed, V. Basil Hans, Sini V, Mayanath Ghimire, and Dasarath Neupane. "Sustainable Tourism in Kerala: An Analysis of Development Models, Challenges, and Strategic Imperatives." *NPRC Journal of Multidisciplinary Research* 2, no. 10 (2025): 12-20. <https://doi.org/10.3126/nprcjmr.v2i10.85862>.
3. Thimm, Tatjana. "The Kerala Tourism Model – An Indian State on the Road to Sustainable Development." *Sustainable Development* 25, no. 4 (2017): 309-22. <https://doi.org/10.1002/sd.1643>.
4. Singh, Bhupinder, and Mangal Chhering. "Overtourism in India: Impacts, Challenges, and Solutions." *International Research Journal* 11, no. 3 (2024): 92-98.
5. United Nations Environment Programme and World Tourism Organization. *Making Tourism More Sustainable: A Guide for Policy Makers*. Madrid: UNWTO, 2005. <https://doi.org/10.18111/9789284408214>.
6. Kokkranikal, Jithendran, and Angeliq Chettiparamb. "Sustaining Responsible Tourism: The Case of Kerala." *Greenwich Papers in Political Economy* 13377 (2015). Greenwich: University of Greenwich, Greenwich Political Economy Research Centre.
7. Government of Kerala. "Responsible Tourism Mission Kerala." Accessed December 20, 2024. <https://www.keralatourism.org/responsible-tourism/>.
8. Anas, Muhammed, V. Basil Hans, Sini V, Mayanath Ghimire, and Dasarath Neupane. "Sustainable Tourism in Kerala: An Analysis of Development Models, Challenges, and Strategic Imperatives." *NPRC Journal of Multidisciplinary Research* 2, no. 10 (2025): 12-20.